

پامان و بیر کر دنه وه له قورئان، بۆچی و چۆن؟

نوسینی : ابراهیم عبد الرحمن التركي

وه رگێرانی / م. محسن محمد

خویندنه وه ی به شیوه ی ته جویدو به س، لى وردبونه وه و تیگه یشتن له مانا و مه به سته کانی فه رامۆش کرا بوون، وه گه یشته ئاستیک که کاری پى نه کریت یان که مته رخه می بکریت له کار پى کردنی .

له راستیدا خواى گه وه ره قورئانی پیرۆزی بۆناردوین و فه رمانی پیکردوین که لى وردبینه وه و بیرى لى بکهینه وه، وه به رپرس بووین به له به رکردنی، به لام ئیمه سه رقالى له به رکردن بووین و وازمان هیئا له بیر لیکردنه وه ی .

لیره دا مه به ستمان ئه وه نی یه که واز بهینریت له له به رکردن و خویندنه وه و ته جوید، چونکه ئه مه پاداشتیکی زۆرو سودیکی باشی هه یه بۆ تیگه یشتن له قورئان، به لکو مه به ستمان ئه وه یه هاوسه نگی یه که هه بیته له نیوان (له به رکردن و خویندنه وه و ته جوید) و

(تیگه یشتن و لى وردبونه وه)، ئه مه له لایه ک، له لایه کی تره وه کارپیکردن و جى به جى کردنی، هه روه ک چۆن پیشینه چاکه کانمان له سه رى بوون (ره حمه تی

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله والصلاة والسلام على رسول

الله وعلى آله وصحبه ومن والاه، وبعد:

قورئانی پیرۆز پابه رو پى نیشاندهرى مرؤفايه تی و پۆشنايى ژيان و ده ستوریه تی، وه هه رشتيك مرؤفـ پيويستی پى بيت، ئه وا خواى گه وه به ده قيکی قورئانی، یان به ئاماژه بۆکردن پروونی کردۆته وه، جا يا ئه وه تا زانیومانه و(په ی)مان پى بردوه، یان نه مان زانیوه و تى نه گه یشتوین.

جا له به ر ئه وه یه که هاوه له به رپزه کانی پیغه مبه رع صلی اللہ علیہ وسلم و پیاوچاکانی دواى ئه وان، گرنگی زۆریان داوه به خویندنی قورئان وله به رکردن و تیگه یشتنی، هه روه ها لى وردبوونه وه و کار پى کردنی، به هه مان شیوه پیشینه چاکه کانمان له سه ر ئه م ریبازه پۆیشتون، به لام له گه ل لاواز بوونی ئوممه تی ئیسلام له سه ده کانی دوايیدا، گرنگی دان به قورئانی پیرۆز که مته ربوه وه، تاگه یشته راده یه که که ته نها گرنگی بدریت به خویندنه وه و له به رکردنی و

لى وردبونه وه يه تي، نهك ته نها
خويندنه وه، (سه ره پاي ئه وه ي كه
خويندنه وه ي قورئاني پيروز پاداشتيكي
زوري هه يه).

( ) (په حمه تي خوي لى بيت)
فه رمويه تي: (سوئند به خوا بيركردنه وه
( ) له قورئاني پيروز بريتي ني يه له
له به ركردني پيته كاني وخه تم كردني،
كه سي وا هه يه ده لئيت قورئانم هه موي
خويندنه وه به لام له كردارو ره وشتيديا
رهنگ ناداته وه).

۲- خوي گه وره فه رمويه تي:

﴿ [:] ﴾ .

واته: ئه وه بو ئه وانه سه رنج له قورئان
نادهن؟! ( ) فه رمويه تي: خوي
گه وره فه رمان ده كات به به نده كاني كه
وردبونه وه له قورئان و بيري لى بكه نه وه،
وه قه ده غه يان ده كات له پشت هه لكردن
له قورئان وتيگه يشتن له مانا دارپيژراوو
ووشه پاراوه كاني: ئه وه بو وردنابنه وه
له قورئان .

به پاس تي فه رمان يكي راشكاوانه يه
به پامان و وردبونه وه له قورئان، وه
فه رمانيش له شه رعدا واتاي واجب
ده گه يه ني ت.

۳- خوي گه وره فه رمويه تي:

﴿ [:] ﴾ .

خويان لى بيت) جا له بهر ئه وه به چه ند
خالئيك گرنگي بيركردنه وه و پامان
له قورئاني پيروز پوون ده كه ينه وه له ژير
پوشنايي قورئاني پيروزو فه رموده كاني
پيغه مبه ر ﷺ ومي ژوي پيشينه
چا كه كانمان ( )، به لام
له سه ره تادا بابزانين لى وردبونه وه و بير
لى كردنه وه له قورئان چي يه؟

(په حمه تي خوي لى بيت)

فه رمويه تي: (چاوت ي پريني كه له ده وه
بو مانا و اتا كه ي، وه كو كردنه وه ي فيكرو
هوشه بولي وردبونه وه و هوشمه ندي)،
وه وتراوه كه بريتي يه له بيركردنه وه يه كي
گشتي كه بتگه يه ني ت به كو تايي مانا و
مه به ستي وشه كان.

**يه كه م: ليوردبونه وه له پروانگه ي قورئاني
پيروز.**

۱- خوي گه وره فه رمويه تي:

﴿ [: ۲۹] ﴾ .

واته: ئه م قورئانه كتبيكي پيروزه
دامان به زاندووه بولاي تو، تابير
له نايه ته كاني بكه نه وه، بو ئه وه ي
كه خاوه ن بيو هوشه كان په ندي لى
وه رگرن.

له م نايه ته پيروزه دا خوي گه وره بوي
پوون كردوينه وه كه گرنگترين مه به ست
له ناردي قورئاني پيروز بيري كردنه وه و

ههروهها ( ) (پهحمهتی خوای لى بیئت) فهرمویهتی: خوای گهوره سهزهنشتی ئهوانه دهکات که مانای قورئان دهگوپن، وهئهو نهخویندهوارانهی کههیچ لهقورئان نازانن تهنها خویندنهوه نهبیئت بهوانه دهوتریئت: ( ) .

۵- خوای گهوره فهرمویهتی:

[:] .

واته: پیغهمبهر ﷺ دهفهرموئی: ئهی پهروهردگارم بهپراستی ئوممهتی من وازیان لهقورئان هیناوهو لیی دورکهوتوونهتهوهو پشت گوئیان خستوه .

( ) (پهحمهتی خوای لى بیئت) فهرمویهتی: هيجران واته: (وازهینان لهماناو لیكدانهوهی، وههروهها) (پهحمهتی خوای لى بیئت) فهرمویهتی: (ههجرکردن و وازهینان لهقورئان چهند جوړیکه: چوارهمیان:

وازهینان لهماناو لیوردبونهوه و.....
دووهم: لیوردبونهوه لهقورئانی پیروز لهروانگهی فهرمودهکانی پیغهمبهر ﷺ:

۱- له ( ) وه ﷺ ئهگیرنهوه که پیغهمبهر ﷺ فهرمویهتی: (ههركۆمه لیک که لهیهکێک لهمالهکانی خوای گهورهدا کۆببنهوهو قورئانی تییدا بخوینن و لهنیوان خویندا تاوتوی بکن و لیکی

واته: ئهوانهی که کتیبی ئاسمانیمان بۆ ناردون، بهجوانترین شیوه دهخویندنهوه ئهوانه باوهپریان پییه .

( ) (پهحمهتی خوای لى بیئت) لهعبداللهی کوری مسعودهوه گیراویتییهوه فهرمویهتی: (سویند بهو خوایهی که گیانی منی بهدهسته، ماف دانی تهواو بهخویندنهوهی قورئان، ئهوهیه کهههلالهکان بهههلال بزانی و ههرامهکانیش بهههرا م بزانی، وهقورئان بهو شیوهیه بخوینیت کهخوای گهوره نارویهتی، وه ( ) (پهحمهتی خوای لى بیئت) فهرمویهتی: ( ) واته: ئیش بهوه دهکهن کهتییدایهتی، وهناتوانین کار بهقورئان بکهین ئهگهه لیوردبونهوهو زانستی لهگهه نهبیئت.

۴- خوای گهوره فهرمویهتی:

[:] .

واته: ههندی لهوانه نهخویندهوارن، که هیچ لهکتیبی خوا نازانن جگه لهچهند ئاواتیک، وه ئهوانه هههراگومانیان کردۆته پیشهی خوینان، ( ) سهبارت بهم ئایهته فهرمویهتی: وتراوه ( ) واته: خویندنهوه، واته: هیچی لى نازانن تهنها خویندنهوه نهبیئت، دهخویندنهوه بهبی ئهوهی هیچی لى تیبگه ن ولیکی بدهنهوه .

(شه ویک پیغه مبهر ﷺ نویژی کرد له
دوای فاتحه) به بهره وامی ئەم ئایه ته ی
خویند تاوه کو رکوع وسوجه ی برد

[:]

واته: ئە ی په روه ردگار ئە گەر ئە وان سزا
بده ی بده ی تۆن ، وه ئە گەر لییان
خۆش بیت، به راستی هەر تو به ده سە لات
و دانایت .

ئە وه پیغه مبهری خوایه ﷺ که
تیگه یشتن و لیكدانه وه ی قورئانی به
باشتر زانیوه و پیشی خستوه به سەر
خویندنه وه ی زۆروو زه وه ندی بی
تیگه یشتن، ته نها ئایه تیکی له شه ویکی
ته واودا خویندوه .

۴- له (هوه ﷺ ده گێر نه وه
که فه رمویه تی: (هه رکه سیك له ناو
ئیمه دا) ده) ئایه ت فیر بباویه زیاتری
له بهر نه ده کرد هه تاوه کو تی
نه گه یشتباویه و کاری پینه کردایه .

ئهمه بهرنامه و پروگرامی پیغه مبهر ﷺ
به وه سه باره ت به فیرکردنی قورئانی
پیرۆز به هاوه له کانی .

۵- کاتیک که (عبدالله ی کوری عه مر)
ﷺ گه رایه وه له لای پیغه مبهری خوا
ﷺ ریگای پینه درا که ماوه ی قورئان
خویندنی (خه تم کردنی) که متر له سی
شه و بیّت، وه فه رموی ئە وه که سه ی که
بیه ویّت قورئان له ماوه ی که متر له سی

بده نه وه، ئە وا خوی گه وره ئارامی
ده خاته ناویان و به به خشنده یی خوی
دایان ده پۆشیت و فیر شته کانیش
به ته نگیا نه وه دین، وه خوی گه وره له لای
خوی باسیان ده کات) (۱) .

ئارامی دل و ده رون و به خشنده یی و
باسکردنیان به رامبه ر به قورئان
خویندنه وه یه کی وردوو لیكدانه وه ی، به لام
ئیمه ته نها به شیکی فه رمووده که مان جی
به جی کردوه، که ئە ویش خویندنه وه یه تی
۲- ده گێر یته وه که شه ویك

له گه ل پیغه مبهری خوا ﷺ نویژی
کردوه به ئایه ته کاندایه چۆوه و دووباره ی
ده کردنه وه، وه ئە گه ر ئایه تیکی
خویندبایه (تسبیح) پاک راگرتنی خوی
تیدا بوایه ئە وا (سبحان الله) ی ده کرد،
وه ئە گه ر داواکردنی تیدا بوایه ئە وا داوای
له خوا ئە کردو لی ئە پارایه وه، وه ئە گه ر
په ناگرتنی تیا بوایه ئە وا په نای
به خوائه گرت) (۲)، پیغه مبهر ﷺ به م
شیوه یه ورد ده بوه وه و جی به جی
ده کرد .

۳- له ﷺ فه رمویه تی (۳):

- (/ :) .

- (/ :) .

-) .

(:

سى يه م: گړنگی وردبونه وه له قورئانی
پېرؤز لای پېشینه چاکه کا نمان
(السلف الصالح).

۱- مالک له نافع و نافع له ( ) هوه
گړاویه تی یه وه که عومری کوری
له ماوهی دوانزه سالدا سوره تی
( ) ی له بهر کردوه، پاش ئه وهی
خه تمی کردو فیری بوو مه پړکی سه بربری.
دووو دریژی ئه و ماوه یه ی که ( )
( ) سوره تی ( ) ی تیدا
له بهر کردوه و فیری بووه، له بهر بی
توانایی و بی ناگایی ( ) نه بووه
به رامبه ر به قورئان، که واته هیچ
نه ماوه ته وه ته نها لیکدان ه وه و
لیوردبونه وه نه بییت له قورئانی پېرؤز .

۲- له ابن عومره وه رضی الله عنه ده گړنه وه
که فهرمویه تی: زور له هاوه له بهر پړه کانی
پیغه مبه ر صلی الله علیه و آله له سه ره تای ئیسلامدا
ته نها سوره تیک یان چند سوره تیکیان
له قورئان له بهر ده کردو به ته وای کاریان
پی ده کرد، به لام له کو تایی ئه م
نومه ته دا قورئان ده خوینن و له ناویاندا
مندال و کویر هه ن، به لام کاری پی
ناکه ن.

وه ابن مسعودیش رضی الله عنه ده فهرمویت:
(قورئان له بهر کردن لای ئیمه گران بوو،
به لام کاری پیکردنی ئاسان بوو، به لام
ئه وانه ی دوی ئیمه له بهر کردن لایان
ئاسانه و کاری پیکردن لایان قورسه) .

شه و ته و او بکات ئه و له ماناکه ی
ناگات) (۴).

ئه مه به لگه یه له سه ر ئه وه ی که
مه به ست له خویندنه وه ی قورئانی پېرؤز
تیگه یشتن و شاره زابوونه لپی نه که ته نها
خویندنه وه و به س.

۶- له (ئه نه سی کوری مالک) هوه رضی الله عنه
ده گړنه وه که فهرمویه تی: جاریک
پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه و آله نویژی بوخه لکی
کردو ئایه تیکی په راند پاش ته و او بونی
نویژ فهرموی ، فلان که س ئایا له م
سوره ته ی که خویندنه وه هیچ ئایه تیکم
په راند؟ ووتی: نازانم. پاشان پرسیاری له
یه کیکی ترکرد، دوو که س .. سی که س ..
هه مویان وتیان نازانم پاشان پیغه مبه ر
صلی الله علیه و آله فهرموی: ئه مه چ قه ومیکه؟!
کتیبی خویان به سه ردا ده خویند ریته وه،
له وه ی که بویان ده خویند ریته وه نازانم
چی په پړاوه؟ هه ربه م شیوه یه ش
گوره یی خوا له دللی (بنی ئیسرائیل) دا
نه ماو ده رچوو، به جه سه ته ئاماده بون
ودله کانیان غافل و بی ناگابوو، وه خوی
گوره به ندایه تی له بهر ده کانی و ه رناگریت
ئه گه ر دلایان له گه ل جه سه ته ئاماده
نه بییت.

- ( ) / ( )
( ) .
صلی الله علیه و آله

فیهی یه کان بی ئاگای کردون له ورد بوونه وه له قورئان و تیگه یشتن لی، چونکه بهم کاره یان هاوسه نگیان له دست داوه و ته رازویان تیگداوه .

۶- له (محمدی کوپی کعبی قرظی) دهگپرنه وه که فهرموویه تی: (له لام خوشتره که سه راپای شه و قورئان خویندنم) ( ) و ( ) بییت ولییان زیاد نه کهم ، نه که به بی په روا قورئان بخوینم وه که په خشان وهیچی لی تی نه گه م .

- (په حمه تی خوی لی بییت) ده فه رمو ییت: (هیچ شتی که له لیگدانه وه و تیگه یشتن له قورئان بؤمرؤف به سودتر نی یه بؤژیانی دونیا و دواپوژی، وه به هوی ووردبونه وه له قورئان پیگای چاک و پیگای خراپی له بهردهم رۆشن ده بییت، وه به روبوم و سه رئه نجامی هه ریه که له دوو پیگایانه به باشی ده زانییت له گه ل دوا پوژی شوین که وتوانی هه ردوو پیگاکه، وه هه ربه و هوی وه کللی خه زینه ی به خته وه ری و زانستی به سودی ده که ویتته ده ست و په گی ئیمان له دلیدا جیگیر ده بییت .

چهند هۆکاریک بۆ وردبونه وه له قورئان:

۱- په چا و کردنی ئاداب و په وشته کانی قورئان خویندن له پاک و خاوینی وکات

۳- ( ) ( ) (په حمه تی خوی لی بییت) فهرموویه تی: ئەم قورئانه بهنده و هه رزه کاران ده یخوینن به بی ئه وه ی شاره زابن له لیگدانه وه و تیگه یشتنی، هه تا که سی واهیه ده لییت: هه موو قورئانم خوینده وه و یه ک ئایه تم نه په پاند . سویند به خوا هه موو قورئانی په پاندوه، چونکه قورئان له په وشته و کرداریدا نه بینراوه، وه که سی واهه بووه ده ی ووت (له کاتیکی زۆر که مدا سوره تیک قورئان ده خوینم)، سویند به خوا ئه وانه نه قورئان خوینن و نه زانا و دانان به قورئانی پیروژ، که ی قورئان خویندن وابووه؟ خوا نمونه ی ئەم جووره قورئان خوینانه زیاد نه کات) .

۴- دووباره ( ) ده فه رمو یی: قورئان نی درراوه بؤئه وه ی لی و ردبینه وه و تی بگه ی و ئیشی پی بکه ین، خویندنه وه ی قورئان له جیی کاری کردنی دانراوه، واته: ئیشی خه لک بووه به قورئان خویندن و بهس، وازیان هیناوه له کاری کردن و لیگدانه وه ی.

۵- شـعـبه ی کـوـپی حـجـاج به فه رمو وده ناسانی ده ووت: (ئەه ی خه لکینه ئیوه هه رکاتی که قسه ده کهن، به فه رمو وده ده ست پی ده کهن، دواتر به قورئان (دواتر باسی قورئان ده کهن) . لیـره دا ئاگادار کردنه وه یه که هیه بؤئه وانه ی که سه نه دی فه رمو وده و باسه

له کۆتايدا ده ليم کوا گرنگی ليکدانه وهی
 قورئان له هوش و بېرماندا؟
 کوا پرنگدانه وهی قورئان له کرداری
 پوژانهی ژيانماندا؟ وه ئايا ئيمه پوله و
 قوتابيه کانمان په روه رده نه که مين له سره
 ليکدانه وه و ووردبونه وه له قورئانی پيروز؟
 يان نه وهی که گرنگه لای ئيمه ته نها
 قورئان خویندنه و بهس، نه وه شیان
 نه گهر ه بیته له راستیدا له ناو خویندن
 ئایینی به کانیشدا، يان نه وانهی که
 دهرسی ئایینی ده خوینن، پیره و بوونی
 ته فسیر له ناو بهرنامهی دهرسه کانیا ندا
 زورکه مه یاخود هرنی یه.
 و صلی الله وسلم علی نبینا محمد
 و علی آله و صحبه أجمعین.

وشوینی گونجاو و نیه ت پاکي و په ناگرتن
 به خواو ( ) کردن و کۆکردنه وهی
 بېروهوش و مه شغول نه بوون به کاری
 دیکه، وه بوونی خشوع (ترسی خوا) و
 کاریگری له سره د روون وه ههست کردن
 به وهی که قورئان دت دوینی.
 ۲- خویندنه وه یه کی ورد به تیگه یشتن و
 ترسه وه که کاریگری هه بیته له سره
 د روون و مه بهستی ته نها نه هه بیته
 که سوره ته که ته واو بکات.
 ۳- وهستان له سره نه و ئایه تانهی
 که ده یخوینیت، وه ستانیک که بیر له مانای
 ئایه ته کان بکاته وه و دووباره به سه ریا ندا
 بچیته وه.
 ۴- به کارهینانی جیاکاری له سه برکردنی
 سیاقی ئایه ته کان، شیوه و پیکهاته ی
 ئایه ته کان، مانا کانیا ن، دابه زینی، ...
 ۵- گه رانه وه بو تیگه یشتن و هه لس
 و که وتی پیشینان له و ئایه تانهی
 که ده یخوینینه وه و لیکی ده دینه وه.
 ۶- خویندنه وهی رای هندی زانایانی
 ته فسیر بو ئایه ته که .
 ۷- تیروانینیکی گشتگیرو ته واو بو هه موو
 قورئان .
 ۸- ئاوردانه وه له ئامانجه
 بنچینه یی یه کانی قورئان .
 ۹- راستگویی یه کی ته واو بو ده قه
 قورئانی یه کان و سه رپی شو پرکردنی
 واقعی پیچه وانهی قورئان.